

бойынша АҚШ-тың қытайлық біріншілігіне жол берді. Құжатта Американың экономикасы мен бәсекеге қабілеттілігінің өсуі цифрлық экономиканың дамуына толық байланысты. Сондықтан Интернеттің таралуын толығымен қолдау және қарым-қатынас, сауда және инновациялар үшін ғаламдық платформа ретінде оның рөлін ашу ұсынылады. Басымдықтар ретінде төрт бағыт көрсетілген: тегін және ашық Интернет; Интернеттегі сенім және қауіпсіздік; қолжетімділік және қабілеттер; инновациялар және жаңа технологиялар. Бағдарламаның мақсаты-АҚШ кәсіпорындарына цифрлық саясат мәселелерін және шетелдік цифрлық нарықтардағы проблемаларды табысты шешуде, сондай-ақ электрондық коммерцияның жаһандық арналары арқылы өз өнімдерінің экспортын ұлғайтуда көмек көрсету және қолдау көрсету. 2016 сайлау нәтижесінде билікке келген Д. Трамп американдық сыртқы және ішкі саясатты айтарлықтай өзгертті. Оның "үялмайтын" протекционизмі сауда серіктестерімен қарым-қатынастың күрделенуіне әкеледі. Атап айтқанда, зияткерлік меншікке қытайлық қатынас мәселесі бойынша демпингке қарсы тергеу үлкен әсер етуі мүмкін. Бұл жағдайда ел ішіндегі цифрлық экономиканың дамуы екінші жоспарға шығады. Ал жаһандық цифрлық кеңістіктегі "экономикалық соғыстар" күшеюі мүмкін. Кез келген жағдайда қазіргі уақытта АҚШ АКТ саласындағы жетекші позицияларды сақтау оңай емес.

Әдебиеттер тізімі

1. Ахметов А. О чем говорили на цифровом форуме в Алматы // МИА Kazinf.ru. – Алматы., 2018. – 02.02. – Режим доступа: http://www.inform.kz/ru/o-chemgovorili-na-cifrovom-forume-v-almaty_a3141750 3.
2. Семенова Е.А. Новая индустриализация: Тенденции и перспективы // Проблемы национальной стратегии / РИСИ. – М., 2015. – № 5(32). – С. 185–203.
3. Сычев И. Национальная инновационная система США // Geektimes. – 2017. – 26.07. – Режим доступа: <https://geektimes.ru/post/291441/>

Цифрлық экономика үшін кадрларды дайындаудың ерекшеліктері

Г.К.Рахимжанова¹, А. Сарсенбаев², Д.Рахимжанов³

¹п.ғ.м., экономика және халықаралық бизнес кафедрасының аға оқытушысы

²«Құқық және экономика негіздері» мамандығының 3 курс студенті

³«Құқық және экономика негіздері» мамандығының 3 курс студенті
rgk84@mail.ru

^{1,2,3}Е.А.Бөкетов атындағы Қарағанды мемлекеттік университеті

Аңдатпа: Мақалада Қазақстанда цифрлық экономиканы дамыту үшін кадрлар даярлаудың маңызды аспектілері қарастырылады. Цифрлық экономиканы өзге экономикалық түр ретінде құру жасанды интеллект және робототехника жүйелерін енгізу негізінде елдегі әлеуметтік-экономикалық процестерді басқаруға байланысты міндеттердің толық спектрін шешуді іске асыратын жалпы мемлекеттік жүйені құруды көздейді.

Тірек сөздер: цифрлық экономика, цифрлық ақпараттық орта, цифрлық құзыреттілік моделі, желілік ақпараттық білім беру ортасы.

Білім беру саласы ХХІ ғасырдағы мемлекеттердің экономикалық қуаты мен саяси ықпалы үшін жаһандық бәсекелестігінің негізгі және неғұрлым болашағы зор алаңдарының бірі болып табылады.

Қазақстан соңғы жылдары осы салада қол жеткізген елеулі жетістіктерге қарамастан, жаһандық бәсекелестік білім беру саласындағы мемлекеттің алдына Қазақстан жүзжылдықтың ортасына қарай әлемдік қоғамдастықтың толыққанды, дербес және құрметті қатысушысы болып қалуы үшін қажетті неғұрлым нақты (және көбінесе жаңа) міндеттерді қояды.

Қазақстан Республикасының Президенті 2017 жылы Қазақстан халқына Жолдауында цифрлық экономика деп аталатын жаңа технологиялық буын экономикасын дамытудың ауқымды жүйелік бағдарламасын іске қосу міндеті қойды.

Осы болашағы зор міндетті шешу үшін білікті кадрлар қажет.

Қазақстан Республикасы Үкіметінің 2017 жылғы 12 желтоқсандағы №827 қаулысымен бекітілген "Цифрлық Қазақстан" мемлекеттік бағдарламасына сәйкес халықтың цифрлық сауаттылығы деңгейін 2022 жылға қарай 83% - ға дейін арттыру жөніндегі нысаналы индикатор

көзделген. Бүгінгі күні Қазақстандағы цифрлық сауаттылық деңгейі Қазақстан Республикасы Ұлттық экономика министрлігінің Статистика комитетіне сәйкес 79,6% - ды құрайды [1].

Қазақстан Республикасының 2015 жылғы 24 қарашадағы № 418-V «Ақпараттандыру туралы» Заңына сәйкес:

Цифрлық сауаттылық - адамның күнделікті және кәсіби қызметінде ақпараттық-коммуникациялық технологияларды қолдана білуі және білуі [2].

Цифрлық сауаттылық базалық және кәсіби цифрлық дағдылардан тұрады.

Базалық цифрлық дағдылар келесі бес құзыреттілікті қамтиды:

- дербес компьютер мен ноутбукті, мобильді құрылғыларды, интернет желісін сенімді пайдалануды, деректердің қауіпсіздігі мен қорғалуын қамтитын базалық цифрлық дағдылар;

- үйден шықпай, «онлайн» қажетті электрондық мемлекеттік қызметтерді алуды қамтитын «электрондық үкіметті» және мемлекеттік қызметтерді пайдалану дағдылары;

- «ашық үкіметтің» төрт компонентін пайдалануды қамтитын «ашық үкіметті» пайдалану дағдылары;

- тауарлар мен қызметтерді сатып алу, сату және жылжыту дағдыларын қамтитын «электрондық сауда» дағдылары;

- дербес деректерді қорғауды, ДК, планшетті, смартфондарды және т.б. қорғауды, Интернет желісінде қорғауды, қаржылық операцияларды жүргізу кезінде қорғауды қамтитын ақпараттық қауіпсіздік бойынша дағдылар.

Кәсіби цифрлық дағдылары жоғарыдағы базалық цифрлық дағдылардың бес құзыреттілігін және келесілерді қамтиды:

1. Медиа дағдылар – сандық құрылғыларды пайдалану дағдылары (сандық фотоаппараттар, бейнекамералар және т. б.);

2. Кәсіби цифрлық дағдылар - кәсіби қызметте бағдарламалық-аппараттық шешімдерді қолдану дағдылары.

Адам – цифрлық экономиканың (экономика сияқты) және оған көшу процесінің негізгі элементі. Цифрлық ортада адамның келесі рөлдері, функциялары мен құзыреттілігі маңызды. Сандық экономиканың мүмкіндіктері мен шектеулеріне бейімделген, күнделікті оның игіліктерін пайдаланатын және болашақтың цифрлық шоқтарынан аз ыңғайсыздықты сезінетін, үнемі жаңа жағдайларға бейімделетін, денсаулығының шектеулі мүмкіндіктерінің өмір бойы жиілетін шектелуі сандық технологиялармен өтелетін биопсихозәлеуметтік тұлға.

Азамат – цифрлық демократиямен, цифрлық үкіметпен (билікпен), цифрлық медиамен жауапты әрекет етеді.

Болашақ және бүгінгі қызметкер - цифрлық экономика жағдайында (соның ішінде білім беру, мәдениет, зерттеулер, қорғаныс және қауіпсіздік саласында) тиімді қызмет үшін қажетті құзыреттілікке ие, білім алушы және кәсіпқой ретінде цифрлық ортаға және сандық құралдарға жүгінетін пайдаланушы.

Болашақ цифрлық экономиканың негізін қалаушы - математик, бағдарламашы, когнитивтік зерттеулердегі маман, педагог, ұйымдастырушы және басқарушы, кәсіпкер және инвестор.

Цифрлық экономикаға бара-бар адамның маңызды ерекшелігі сандық технологиялармен жабдықталған, оларды күнделікті және кәсіби қызметте пайдаланатын, сандық ақпараттық ортада жүргізілетін тұлға болып табылады. Сандық технологиялар олар пайдалы және қажетті барлық жерде пайдаланылады.

Бәсекеге қабілетті цифрлық экономиканың қажетті элементтері мыналар болып табылады:

Цифрлық құзыреттіліктердің моделі (сипаттамасы) - ол кәсіптік қызметтің әртүрлі салаларына жататын нұсқаларымен адамның жоғарыда көрсетілген барлық рөлі мен құзыреттерін қамтиды.

Азамат, кадр қызметінің цифрлық ортасы - бұл оқыту кезінде қызмет және тіркеу, осы қызметті және оның нәтижелерін тіркеу жүргізілетін орта.

Адам қызметінде модель талаптарының орындалуын тексеру жүйесі (сандық құзыреттерді сертификаттау). Ақпараттық технологияларды және оларды қолданудың негізгі модельдерін білу 21 ғасырда азамат пен кәсіпқойдың тиімді қызметі үшін жеткіліксіз. 21 ғасырдың құзыреттілігі қажет, оның ішінде: сыни және шығармашылық ойлау, бастамашылық және жауапкершілік, бейімділік, инновациялылық, іскерлік, эмоциялық интеллект. Бұл құзыреттерді шартты түрде 3 блокқа топтастыруға болады.

Цифрлық құзыреттілік - жұмыс, демалыс және қарым-қатынас үшін ақпараттық-коммуникациялық технологияларды (АКТ) сенімді және тиімді пайдалану.

Бастамашылық және кәсіпкерлік құзыреттер – идеяларды шығармашылық, инновациялар және тәуекелдерді бағалау арқылы іс-қимылға айналдыру қабілеті, сондай-ақ жобаларды жоспарлау және басқару қабілеті.

Softskills - мәдениетаралық желілік коммуникацияларды (әлеуметтік және кәсіби) құру, оқу және жетілдіру және т.б.

Цифрлық экономика, атап айтқанда, өмір сүру сапасын арттыруды, өмір сүруді қамтамасыз етуге адами шығындарды азайтуды, денсаулық мүмкіндіктері шектеулі азаматтардың білім беру бағыттарын оңтайландыруды, олардың адами әлеуетін сандық экономиканың оң элементі ретінде пайдалануды көздейді.

Цифрлық құзыреттіліктің вариативті моделіне кіретін 21-ші ғасырдың құзыреттілігі жалпы білім беру, кәсіптік білім беру, қосымша кәсіптік білім беру салаларында және адамның кәсіби және күнделікті қызметі процесінде сабақтастықпен қалыптасады. Қалыптастыру процесінде сандық және желілік технологиялар қолданылатын болады. Білім беру процесінің қандай да бір элементтерінде цифрлық технологияларды қолданудан бас тарту (осындай жағдайларда өмірде қолданылатын) арнайы талдау мен негіздеуді талап ететін болады.

Білім беру процесінің осы сипаттамаларын қамтамасыз етудегі негізгі элемент желілік ақпараттық білім беру ортасы болып табылады. Мұндай ортада оқу қызметі және білім беру процесіне қатысушылардың өзара іс-қимылы жүзеге асырылады, білім беру қызметінің барлық барысы мен нәтижелері тіркеледі. Күндізгі, іштей-сырттай және сырттай түрдегі білім беру білім беру ортасымен және қатысушылар арасындағы өзара әрекеттестіктің қашықтықтан білім беру технологияларының мүмкіндіктерін толық пайдаланатын болады, қорытынды аттестаттаудың жалпы жүйесі болады және білім беру ұйымы әрбір білім алушыға жұмсалатын ресурстар көлемімен (бірінші кезекте – оқытушылық) ерекшеленетін болады. Ортада жинақталатын ақпарат бойынша (барлық білім беру жүйесі бойынша деректердің үлкен массивін пайдалана отырып) жеке жетістіктер мен қиындықтарға диагностика жүргізіледі, жеке білім беру маршруттары болжанады және жоспарланады, салыстырмалы нәтижелер (жеке өсім) және абсолюттік (сыртқы өлшемдерге сәйкестігі) бағаланады, білім алушыларға, олардың отбасыларына, өзекті және болашақ жұмыс берушілерге ұсынымдар беріледі. Сандық ақпараттық білім беру ортасы азамат пен қызметкер қызметінің сандық ортасына біріктірілген. Онда бекітілген ақпарат мансаптық сандық тарихтың бір бөлігі болып табылады. Ерекше емтихан рәсімдері тек арнайы жағдайларда ғана пайдаланылатын болады: қоғам мен мемлекет үшін аттестаттау нәтижелерінің ерекше маңыздылығы; аттестацияланушының талабы бойынша, оның ақпараттық ортадағы қызметін бағалаудан әлдеқайда жақсы нәтижелерді көрсетуге үміттенген.

Жекелеген тапсырмалар мен аяқталған мазмұн блоктарынан бастап, ішкі корпоративтік білім беру ресурстарымен толықтырылатын белгілі бір деңгейдегі білім беру мазмұнының берілген құзыреттері мен тұтас ашық жүйелерін қалыптастыру курстары мен модульдеріне дейін ашық жалпы білім беретін, жалпы дамытатын онлайн-ресурстар мен кәсіптік білім ресурстарының қоры қалыптастырылатын және үнемі толықтырылатын болады. Жалпы мемлекеттік тұрғыдан жекелеген, неғұрлым болашағы зор және басым білім беру ресурстарын (оның ішінде курстар мен модульдерді) құруды қаржыландыру

Жалпы білім беруде орталық интеграциялық пән саласы ақпараттық және коммуникациялық технологияларды қамтитын технология болып табылады (қазақ тілі мен әдебиетпен, математика мен информатикамен қатар). Барлық білім алушылардың жаңа сауаттылықтарын меңгеруі болжанып отыр: денсаулықты сақтау және нығайту, жалпы дене және психикалық даму, өмір сүру ортасын сақтау және жақсарту, оңтайлы экономикалық мінез-құлық, логикалық ойлау және коммуникация, жалпы мәдени негіз (жаратылыстану ғылымдары, ұлттық элементтер).

Кәсіптік білім беру жүйесінің ерекше міндеттері зерттеулер мен әзірлемелер құрылымдарымен және бизнес-құрылымдармен байланыс орнату болып табылады. Атап айтқанда, білім алушылар мен оқытушылардың өндірістік және іскерлік белсенділігі және аттестаттау және білім беру процесіне қатысушылар қызметінің тиімділігін бағалау кезінде осы белсенділікті есепке алу қамтамасыз етілетін болады (оның ішінде жарияланымдық белсенділікке ұқсас зияткерлік өнімдерге авторлық құқықтарды есепке алу немесе старт – ап-ға тартылған қаражат көлемі басым). Білім алушыларды IT-сферадағы ақылы жұмысқа тартуды гранттық қолдау бағдарламасы қамтамасыз етілетін болады. Жалпы білім беруден, балаларға қосымша білім беруден және үйірме қозғалысынан бастап цифрлық экономика технологияларын жасаушылардың толассыз желісіне ерекше назар аударылатын болады.

Атап айтқанда, білім берудің барлық деңгейлерінде оқытуды және практикалық қызметті: математика және информатика саласында, когнитивистика (математика және педагогика) саласында,

формальды білім беру жүйесі шеңберіндегі жетістіктерді есепке алуды қоса алғанда, үлгі пысықталатын болады. Педагогтарды даярлау және қосымша кәсіптік білім беру жүйесі сандық технологияларды қарқынды пайдаланатын білім беру ұйымдарындағы практикалық жұмысты, сондай-ақ сандық технологияларды қолдану мен құрудың озық үлгілерін пайдаланатын әртүрлі ұйымдарда тағылымдаманы да қамтитын болады. Үздік шетелдік білім беру бағдарламаларына қатысу үшін гранттық қолдау қамтамасыз етіледі.

Ересектерге қосымша білім беру бүкіл өмір бойы оқу белсенділігінің, өмір сапасының көрсеткіші, сандық әлемнің жаңа элементтеріне барынша қолайлы және тиімді кіру, осы элементтерді байыту, жеке адамның қажеттіліктерін қанағаттандыру үшін пайдалану болып табылады. Танымал ету, цифрлық әлемді жарнамалау, оны игеруде конкурстар мен көтермелеудің әртүрлі нысандары пайдаланылатын болады. Оқыту білім алушы адамның суреттерімен және БАҚ-тағы «табыс тарихнамасымен», конкурстар мен гранттармен ынталандырылатын болады.

Цифрлық экономика мүддесінде адами әлеуетті тиімді пайдалану үшін азаматтардың барынша кең ауқымы үшін олардың біліктілігі мен ұтқырлығын ескере отырып, өнімді қызметке қосылу мүмкіндігі қамтамасыз етілетін болады.

Жұмыспен қамтудың икемді форматтары, оның ішінде толық қашықтықтан (түйіндеме жіберуден және жұмысқа қабылдау туралы өтініш беруден орындалған жұмыс нәтижелерін ұсынғанға дейін) қамтамасыз етілетін болады. Аталған азаматтар тобына толық құқылы қатысушылар ретінде кіреді: білім алушылар мен оқытушылар, зейнеткерлер, мүгедектер, бала күтімі бойынша демалыста жүрген әйелдер.

Цифрлық экономика кәсіпқойларының арасында сандық экономика қоғамын қалыптастыру процесін, сандық құзыреттілік моделін іске асыруды тікелей қамтамасыз ететін және өзі ие педагог қызметкерлер ерекше рөлге ие болады. Осы рөлді бастапқы кәсіби педагогикалық дайындығы жоқ кәсіби мамандардың іске асыруы ынталандырылатын болады. Цифрлық экономикада жұмыс істеу үшін, оның ішінде шетелдік мамандарды түйінді, бәсекелі позицияларға тарту үшін тартымды жағдайлар жасалатын болады. Еңбек қатынастары саласындағы

Атап айтқанда, кәсіби стандарттарды үнемі жанарту және ақпараттық ортада қызметкердің қызметін талдауға негізделген біліктілікті бағалау сапасын арттыру жүргізілетін болады. Үздіксіз білім беру шеткі бола алмайды және барлық білім беру саласының тірегі болады. Ол бастапқы бюджеттік қолдаумен ғана әрекет ететін, курстардың (модульдердің) жекелеген курстары мен кешендерінің жеткізушілері мен тұтынушыларын, сертификаттаушыларды (құзыреттілікті объективті бағалауды жүргізетін мамандар мен ұйымдарды), навигаторларды (тұтынушыларды ақпараттық және мансаптық қолдауды қамтамасыз ететін мамандар мен ұйымдарды) біріктіретін бірнеше үздіксіз білім беру желілерінің айналасында құрылатын болады.

Бұл қызметтер заманауи желілік технологиялардың көмегімен көрсетілетін болады. «Дәстүрлі» білім беру ұйымдары осы желілермен және бағалау курстары мен рәсімдерін жеткізушілер ретінде және оларды тұтынушылар ретінде өзара іс-қимыл жасауы тиіс. Мұндай жүйенің қажетті элементі мемлекет рәсімдер сапасын бақылау функциясын және бағалау мазмұнын орындайтын Біліктіліктер мен жекелеген дағдыларды (құзыреттерді) объективті бағалау тетіктері болады. Мұндай бағалаудың нәтижелері, ең алдымен, азаматтардың өздері өздерінің білім беру траекторияларын құру үшін пайдаланылатын болады.

Цифрландыру адамға өзінің еңбектеріндегі шығармашылықтың басымдығын қайтаруы мүмкін. Бастапқыда, туғаннан бастап кез келген адамда шығармашылық қабілеттер бар.

Егер білім беру үдерісі білім алушылардың креативті әлеуетін дамытуға қайта құрылса, онда бұл адамда табиғаттан салынған белсендіру, шығармашылық бастау және жасампаздық қызметті дамыту жолымен жұмыссыздық мәселесін шеше отырып, цифрландыруға жүйелі түрде көшуге мүмкіндік береді.

Қорытындылай келе:

1. Білім беру жүйесі үдерісті типтік сабақтар мен дағдыларды үйретуден жеке тұлғаның креативті, шығармашылық бастауын белсендіруге қайта құруы тиіс.

2. Кәсіптік білім беру жүйесінде адамның туа біткен қасиеттерінің маңыздылығы, адамның қандай да бір қызметке бейімділігі жете бағаланбайды.

3. Құзыреттілікті бағалаудың қазіргі жүйелерінде интуитивті, эмпатикалық, холистикалық қабілеттерді бағалаумен қатар осы туа біткен қасиеттерді бағалауды енгізу керек.

4. Кәсіпорынның ұжымдық кәсіби құзыреттілігін жинақтаудың тиімді ортасын құра отырып, IT маманының құзыреттілігін арттыруға болады.

Білім беру жүйесі цифрландырудың мәдени өрісін қалыптастыруы тиіс.

Әдебиеттер тізімі

1. Қазақстан Республикасы Үкіметінің 2017 жылғы 12 желтоқсандағы № 827 қаулысымен бекітілген "Цифрлық Қазақстан" мемлекеттік бағдарламасы // <http://adilet.zan.kz/kaz/docs/P1700000827>
2. Қазақстан Республикасының 2015 жылғы 24 қарашадағы № 418-V «Ақпараттандыру туралы» Заңы // <http://adilet.zan.kz/kaz/docs/Z1500000418>

Особенности формирования бизнес-компетенций будущих специалистов в условиях цифровой трансформации экономики

Г.К. Рахимжанова¹, Г. Әбденбек², М. Қайратқызы³

¹старший преподаватель кафедры экономики и международного бизнеса

²студент 3-го года обучения по специальности «Основы права и экономики»

³студент 3-го года обучения по специальности «Основы права и экономики»

rgk84@mail.ru

^{1,2,3} Карагандинский государственный университет им. академика Е. А. Букетова, г. Караганда

Аннотация. В статье рассмотрены современные требования, значение, роль и содержание формирования бизнес-компетенций у будущих специалистов. Проанализированы понятия «компетентность» и «бизнес компетентность». Определены и проанализированы современные требования рынка труда к специалисту. Авторы определили образ современного специалиста, подчеркнули механизмы формирования бизнес-компетенций, отвечающих современным требованиям, его значимость в развитии общества.

Ключевые слова: компетентность, бизнес-компетентность, бизнес-компетентность, бизнес-инновация, бизнес-план.

Казахстан в эпоху Четвертой промышленной революции в целях дальнейшего укрепления своего места и стабильности ставит перед обществом ряд проблем. В этой связи Елбасы Н.А.Назарбаев в своем Послании народу Казахстана от 10 января 2018 года «Новые возможности развития в условиях четвертой промышленной революции» пишет: «Казахстанец должен стать идеалом нашего общества, знающим свою историю, язык, культуру, а также достойным временем, владеющим иностранными языками, передовым и глобальным взглядом [1]». Гражданин с передовым глобальным мировоззрением сегодня – это активный, инновационно мыслящий, грамотный, квалифицированный специалист, способный успешно вести свое дело во всех сферах своей деятельности.

В этом контексте формирование бизнес-компетенций среди молодежи в современном казахстанском обществе является важнейшей проблемой развития системы образования и экономики. Потому что для обеспечения устойчивого развития государству нужны образованные, квалифицированные, грамотные, активные, свободно выражающие мысли, готовые к осуществлению инновационной деятельности специалисты. В этом плане залогом будущего государства является качественное образование молодежи.

Основная цель образовательных реформ Республики Казахстан – адаптация системы образования к новой экономической среде. Как известно, Н.А.Назарбаев поставил задачу по вхождению страны в число 30-ти конкурентоспособных стран мира. Совершенствование системы образования играет важную роль в достижении этой цели. Для вхождения в число цивилизованных, развитых стран в будущем система образования Республики Казахстан должна быть направлена, прежде всего, на обеспечение высокого качества обучения, подготовки молодежи к труду в условиях нового рынка, воспитания молодежи. На рынке труда растет спрос на специалистов, креативно мыслящих, активных, правдиво грамотных, обладающих предпринимательскими компетенциями. Поэтому педагоги должны активно искать и использовать современные ориентиры в организации и развитии системы образования для создания условий для овладения молодежью знаниями, умениями, опытом, компетенциями, необходимыми для решения конкретных современных проблем.

В статье 11 Закона Республики Казахстан «Об образовании» отмечено, что одной из задач системы образования является «развитие творческих, духовных и физических возможностей личности, формирование прочных основ нравственности и здорового образа жизни, обогащение интеллекта через создание условий для развития индивидуальности [2]». В данном контексте одной